

громадськості (наприклад, під час консультацій, заходів із запобігання злочинності або забезпечення громадського порядку). З огляду на те, що на практиці представники національних меншин різною мірою володіють власною мовою, а також офіційною мовою або мовами держави, може бути доцільним провести оцінку потреб з метою визначення дійсно необхідних умов у цій області.

Список використаних джерел

1. Пендюра М. М. Поліцейська деонтологія : курс лекцій / М. М. Пендюра. – К. : 7БЦ, 2021. – С. 57 – 59
2. Пендюра М. М., Старицька О. О. Поліцейська деонтологія : навч. посіб. / М. М. Пендюра, О. О. Старицька. – К. : ФОП Маслаков, 2020. – С. 54 – 56
3. Рекомендації ОБСЄ з питань поліцейської діяльності в багатонаціональному суспільстві містять такі основні положення: URL: <https://www.osce.org/uk/hcnm/32236?download=true>

Ромашко Антон Олександрович,
*аспірант Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна»*

Науковий керівник:
Пархоменко Наталія Миколаївна,
завідувачка відділу Інституту держави і права
імені В.М. Корецького НАН України,
докторка юридичних наук, професорка,
член-кореспондент НАН України

ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ ЯК ОДИН З КЛЮЧОВИХ ПРИНЦИПІВ ВЕДЕННЯ ВІЙНИ ЗА МІЖНАРОДНИМ ГУМАНІТАРНИМ ПРАВОМ

Політика усіх демократичних держав, які у своїй діяльності керуються ідеями гуманізму та людиноцентризму, спрямована на задоволення потреб людини, створення максимально сприятливого середовища для розвитку та існування людини. Зокрема, це включає у себе забезпечення можливості самореалізації людини, створення відповідних соціальних, економічних умов, які дозволять людині існувати у комфортних умовах життєдіяльності. Згідно зі статтею 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність,

недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Відтак, саме людина є основною та самою ціннісною складовою будь-якого суспільства, держави і саме для задоволення потреб людини та реалізації її можливостей, захисту прав і функціонує держава, навколо людини, її прав і свобод обертається будь-яка правова система, економічна, політична системи тощо. Однак, очевидно, що не всі держави (суспільства) керуються ідеями демократії, людиноцентризму та примату прав людини, а скоріше навіть заперечують ці ідеї та цінності. Яскравою ілюстрацією такої позиції є Росія, чиє повномасштабне вторгнення в Україну продемонструвало повне нехтування всіма цивілізаційними надбаннями, демократичними цінностями та людиною, її життям та безпекою.

Не дивлячись на те, що війна сама по собі є абсолютно антиціннісним явищем та з метою мінімізації трагічних наслідків зумовлених неконтрольованою жорстокістю та неврегульованістю дій, людство шляхом досягнення певного консенсусу більшості його представників розробило певні правила та принципи війни, як-то правила поведінки із військовополоненими, захист цивільного населення тощо. Дана сфера міжнародно-правового регулювання виокремила у галузь міжнародного гуманітарного права як частини міжнародного публічного права.

Переходячи саме до теми принципу пропорційності у міжнародному гуманітарному праві, то варто насамперед зазначити, що саме принцип пропорційності у міжнародному гуманітарному праві не зустрічається, однак, є окремі положення які свідчать про імпліцитне закріплення даного принципу. Так, до прикладу, у частині 2 ст. 35 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) зазначено, що заборонено застосовувати зброю, снаряди, речовини й методи ведення воєнних дій, здатні завдати надмірних пошкоджень або надмірних страждань. Також, у даному Протоколі I йде мова про напад, котрий, як можна очікувати, попутно потягне за собою втрати життя серед цивільного населення, поранення цивільних осіб та шкоду цивільним об'єктам, або те й інше разом, які були б надмірними щодо конкретної і безпосередньої воєнної переваги, якої передбачається таким чином досягти, що також дає підставі стверджувати про імпліцитне закріплення принципу пропорційності [1]. У продовження даної тези О.В. Цельєв зазначає, що принцип пропорційності ілюструє стаття 51 Додаткового протоколу I щодо ведення бойових дій: внаслідок атаки цивільному населенню необхідно завдати якнайменшої шкоди, а коли її неможливо уникнути, шкода має бути пропорційна військовій перевазі. При цьому, невелика шкода цивільному населенню допускається як «супутні збитки» при атакуванні військової цілі, прямі напади на цивільних заборонені. Із принципом пропорційності, відповідно, перегукується принцип необхідності. З настанням військової необхідності, комбатанти можуть допустити руйнування та шкоду. Однак концепція військової необхідності не дає збройним силам свободи ігнорувати принципи міжнародного гуманітарного права. Цей та попередній принципи слід тлумачити в контексті

заборон та відповідно до інших принципів міжнародного гуманітарного права [2].

Б. Браун вважає, що хоча принцип пропорційності ще не закріплений експліцитно як принцип міжнародного гуманітарного права (захисту цивільного населення чи ведення війни), ідея про те, що військові засоби повинні бути пропорційними їх передбачуваним цілям широко визнається одним з основних правил ведення війни. Пропорційність тісно пов'язана з іншими основними принципами права ведення війни, такими як військова необхідність і принцип розрізнення між комбатантами та некомбатантами [3, с. 136].

Дж. Гердем стверджує, що у контексті міжнародного гуманітарного права, пропорційність широко визнається як загальний принцип права в тому сенсі, що він лежить в основі та спрямовує застосування військової сили. Так, сьогодні цей принцип функціонує в межах міжнародного гуманітарного права як конкретна правова норма, яка вимагає досягнення балансу між досягненням конкретної військової мети та життям цивільного населення. Крім того, деякі інші норми міжнародного гуманітарного права мають похідність до її впливу. Наприклад, нові засоби захисту у міжнародному гуманітарному праві базуються на міркуваннях пропорційності. Крім того, пропорційність (поряд із необхідністю) не лише є однією із вимог законної самооборони в рамках системи ООН, але відіграє певну роль у системі колективної безпеки [4, с. 3]. Виходячи із вищенаведеного, окремо варто погодитися із тезою про те, що пропорційність у міжнародному гуманітарному праві має форму як правила, так і принципу. Принцип пропорційності має широку сферу застосування і може мати різні форми. Правило пропорційності поширюється виключно на захист цивільних осіб під час ведення військових дій [5].

Таким чином, можна із впевненістю стверджувати, що хоча принцип пропорційності і не знаходить свого експліцитного відображення у положеннях міжнародного гуманітарного права, деякі положення останнього свідчать про свою, свого роду, змістовну наповненість цим принципом. Так, тест на пропорційність цілком може бути застосовним у багатьох ситуаціях, врегульованих міжнародним гуманітарним правом, у контексті співвідношення між поставленою метою та засобами (способами) її досягнення. Даний принцип дозволить визначити чи не були наслідки застосування певних засобів надмірними щодо конкретної військової переваги, чи не існувало менш ризикових та безпечних засобів досягнення певної військової мети, чи не було в принципі заборонено використовувати ті засоби і способи у даній ситуації тощо. Безумовно, тест на пропорційність у контексті ведення війни має свої особливості застосування з огляду на специфіку питання, однак, очевидним є те, що принцип пропорційності є невід'ємною частиною правових механізмів ведення війни.

Список використаних джерел

1. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I),

від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

2. Цельєв О., експерт Центру дослідження верховенства права Національного університету «Києво-Могилянська академія» Христина Бідонько, студентка «Києво-Могилянської академії». – «Принципи війни за міжнародним гуманітарним правом». URL: <https://law-in-war.org/prynczypy-vijny-za-mizhnarodnym-gumanitarnym-pravom/>

3. Brown, Bernard L. (1976) «The Proportionality Principle in the Humanitarian Law of Warfare: Recent Efforts at Codification», Cornell International Law Journal: Vol. 10: Iss. 1, Article 5. URL: <http://scholarship.law.cornell.edu/cilj/vol10/iss1/5>

4. Gardam, J. (2004). Necessity, Proportionality and the Use of Force by States (Cambridge Studies in International and Comparative Law). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511494178

5. Anaïs Maroonian. – PROPORTIONALITY IN INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW: A PRINCIPLE AND A RULE. URL: <https://lieber.westpoint.edu/proportionality-international-humanitarian-law-principle-rule/>

*Савчук Аліна Ігорівна,
здобувачка наукового ступеня доктора філософії
кафедри теорії держави та права*

***Науковий керівник:**
Пендюра Максим Миколайович,
завідувач кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Вперше в історії масштабна зміна технологічних укладів відбувається у глобалізованому світі, що драматично посилює як її переваги, так і ризики, можливості для нейтралізації яких на національному рівні сьогодні об'єктивно обмежені. Створені нові політичні і соціально-економічні реалії, на які не було адекватної реакції урядів провідних держав світу.

Взаємозумовлені фактори, які є причинами вказаного процесу, мають внутрішню та зовнішню природу. Серед них, зокрема сукупність внутрішніх проблем національного державотворення, що призвели до того, що потенціал загроз національній безпеці досяг рівня, за якого без розробки системної державної політики захисту національних інтересів може постати проблема існування України як суверенної держави.